

הלכות שבת

סימן צד

קונטרס מאור ליקטור^{קמח} ייסיטי [חשמל]

ביתו, וכן לפעמים שהאור בורח מחמת איזה קלקול שיארע במכונה, אם באותו רגע שברח האור מותר להטות המפתח לצד הכבוי, או לצד ההדלקה להוסיף על המאורות.

ובן אם מותר לכבות ולהדליק ע"י נתינה והסרה של גביע המאור שקורין לאמ"פול [נורת להט], או לא, על הכל נדרשתי לחוות דעתי, בעזר אלהי ישועתי.

שיש בהדלקת החשמל בשבת איסור תורה:

תשובה בענין ההדלקה והכבוי של המאור הגדול הזה, אמת אגיד שגם אני כאשר ראיתי אותו בתחילה בעוב"י פא"ס יע"א, עלה ברעיוני לפום ריהטא לדמותו לנר המונח בחלון, אך שמרתי לפי מחסום, עד שנחקור היטב בענין, ובכן שאלתי את פי רבינו הגדול כמוהר"ר ש אבן דנאן יש"צ, ראב"ד בעוב"י הנז', מה שופט בו שכלו הזך, ותשובתו הרמת"ה היתה אף שאינו יודע סדר הוייתו, מ"מ כבר היה במקומות אחרים אשר רבניהם ידעו את מהותו, ושאל את פיהם, והשיבו, שיש בו אסור הדלקה וכבוי בשבת, ודינו ביו"ט לא שמע, אך ראוי להחמיר, ע"כ.

ואחר זמן מה נסעתי לכמה מקומות וחקרתי הרבה עליו אצל פועליו ומנהליו, והיתה תשובת כולם שזה לענין הנוגע לעניינינו, כי זה כח ליקט"רו מאגנ"טי אשר כחו וטבעו נעלם מעיני כל חי, ועל ידי תנועת המכונה הגדולה יוצאה אש רוחנית חזקה ודקה וטהורה מאד מאד ^{המכונה} הנקראת בכח גדול ע"י המאגנ"טי [אבן השואבת] ומתגבלת ומתערבת תוך חלק החושים המושכים מהמכונה בכל העיר בשוקים וברחובות בבתים ובחצרות, עד שמגיע תוך גביעי המאור הנקראים לאמ"פול [נורה], ושם מתלכדת ומתקבצת, סביב לחוטים הדקים שבתוך הגביע, ונעשת לשלהבת מאירה.

ופעולת המפתח היא לחבר ולהפריד שני ראשי חוטי המאור הקבועים בו, הראש האחד של החוט הנמשך ממנו ומגיע עד המכונה, אשר הוא תמיד מלא זרם אש האליקט"רי, והראש האחד של החוט הנמשך ממנו עד הגביעים, אשר הוא ריק מאש האליקט"רי, ואך ע"י הטיית המפתח לצד ההדלקה הוא מחבר ראשו עם ראש החוט האחר הדולק, ואז נדלק גם הוא בזרם אש האליקט"רי, ומשם הולך הזרם תכף במהירות נוראה עד

נדרשתי לאשר נשאלתי לחוות דעתי המעט, בענין הדלקה וכבוי למאור האליקטריסטי [חשמל] בשבת ויו"ט, אשר רבו בו השמועות והדעות, זה אומר בכה, וזה אומר בכה, ועל דעת אחת לא יסמכו. יש מורים ממרים שמורים בו היתר גמור, ונותנים טעם לפגם, כי זה דומה לנר המונח בחלון, שע"י סגירת ופתיחת הדלת יוצא ונכנס אורו, הכא נמי נטיית המפתח להדליק או לכבות, היא כנעילת ופתיחת דלת החלון שאין בה שום אסור כלל. ויש אוסרים מספק מחסרון ידיעתם בהוייתו, ואך מקילין ע"י אמירה לגוי בפומבי, ויש אוסרים אמירה לגוי בפומבי, ורק שוכרים גוי בקבולת לכבותו בכל ליל שבת אחר גמר סעודתו, ולפעמים כאשר יתאחר הגוי מלבא הם שולחים לקרא לו, ויש נמנעים גם מזה, ורק היוו תחבולה אחת לכבותו ע"י קשירת מפתח הקונ"טור [לוח החשמל] בחוט או במשיחה עם מפתח צלצול השעון שקורין בלשון צרפת ריוו"אי [שעון מעורר], וכשמגיע עת צלצולו כפי שקבעו לו, החוט נכרך עליו ומושך אצלו למטה מפתח הקונ"טור, ואז נכבים כל המאורות שבחצר. והנה התחבולה הלז' הולידה עוד כמה ספקות, דהיינו אם קבע זמן לצלצול השעון מבערב, אם מותר אח"כ בלילה להטותו להוסיף על הזמן שקבע או לגרוע, וכן אם שכח ולא קבע בו זמן מבערב, אם מותר לקבוע בו זמן בלילה, או לא. וכן יש עוד בראש השעון חוט נחשת משוך שע"י נטייתו על ימין הוא מעכב צלצול שמע של השעון, אם שכח מבערב להטותו על שמאל כדי שלא יעצור בעד הצלצול, אם מותר להטותו בלילה.

ובן אם שכח מבערב להעריך השעון בעצמו למלאתו לעבוד עבודתו אם מותר להעריכו בשבת או לא. וכן אם שכח לקשור החוט המחבר השעון עם הקונ"טור אם מותר לקשרו בשבת או לא.

עוד יש להסתפק במקומות שאין אור החשמל הנז' שולט רק בלילה ושובת ביום עד הערב ובעוד היום גדול האור חוזר, וזה כבה את המאור בלילה ע"י גוי או ע"י תחבולת השעון כנז', אם מותר ביום להטות מפתח המאור לצד הדלקה, כדי שבערב יודלקו מאורות

יד יוסף

כותרות משנה בגוף התשובה.

קמח. תשובה זו של רבינו כוללת ענינים רבים, על כן הוספנו

גביעי המאורות, ומתהווה לשלהבת מאירה, וזה הוי ממש כמדליק פתילה מנר קמט, וע"י הטיית המפתח לצד הכבוי, הוא מפריד ראשי החוטים הנז', ואז הכל נכבה תכף. עוד אמרו, כי הכח המעורר אש האליקט"רי להדליק חוט מחוט, הם הגלגלים הקטנים הקבועים במפתח, הם כוויים תמיד מאש האליקט"רי, ועל ידי הטיית המפתח הם מתחככים זה עם זה, ומוציאים נצוצי אש מביניהם, וע"י כן מתעורר הזרם להדליק החוט האחר ע"פ הטבע שהטביע הבורא בחכמה הלז', והאדם יראה לעינים אותם הנצוצות בהסירו הכסוי שעל המפתח, ובפרט בהטיית מפתח הקונ"טור, נראים לעין כמו שלהבת עוברת, וכאשר שמעתי כן ראיתי כתוב על ספר שבא לידי בתורת שאלה, בלשון עברי עם ציורים ממכונת המאור הנז' עד הגביע המאיר. הרי לך מפורש, שיש בהטיית המפתח, הדלקה וכבוי גמורים, וא"כ דברי המורים המתירים, לרוח יהי פורים, והדמוי שדמו את זה לנר המונח בחלון, דעתם היא המונחת בחלון, וצריכים להוציאה לחוץ להאיר לעצמם, או גם לאחרים אם יש בכחם, ואין להם התנצלות לומר שאין להם ידיעה, כי כן אמרו, אי לא ידע לשתוק, וכ"ש שלא להחטיא את הרבים בהוראות הפוכות בדיני שבת החמורה, ובדברים שיש בהם צד חיוב מיתת ב"ד רח"ל. כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"א מה"ש הלכה יו"ד ויא, ובפ"ב ה"א, ע"ש.

איברא דלענין הדלקת אור החשמל הנז', פשוט דאסור מן התורה, ויש בו צד חיוב סקילה, משום דהוי כמדליק פתילה מנר, או עץ מגחלת, אבל לענין כבוי, הסכמת כל הפוסקים ראשונים ואחרונים ז"ל, זולת הרמב"ם ז"ל שם בפ"א הלכה ז', ובפרק י"ב הלכה ב', כלוה סברי מרנן דהלכתא כר' שמעון דפוטור במלאכה

שאינה צריכה לגופה, וכל כבוי אין צריך לגופו, חוץ מעושה פחמין או מהבהב פתילה, כמ"ש בשבת דף מ"ב ע"א, וברש"י שם ד"ה אפילו של עץ גמי וכו', וכן איתא בכמה מקומות שם בש"ס, וכן פסק רבינו הטור ורבינו הב"י בסימן רע"ח ובסימן של"ד ובכמה מקומות, וכן סתם בש"ע בסימן של"ד סעיף כ"ז, וכן פסק הט"ז והמג"א שם ובכמה מקומות, ע"ש. ועוד נוכל לדמות כבוי אור החשמל הלז', לכבוי גחלת של מתכת, שאין אסורו אלא מדרבנן אפילו לר' יהודה דס"ל מלאכה שא"צ לגופה חייב עליה, כמ"ש רש"י שם ורבינו הב"י סו"ס של"ד ע"ש. וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ב ה"ב, דהמכבה גחלת של מתכת פטור, זולת אם כבה אותה כדי לחסמה כדרך לוטשי ברזל, ע"ש. והכא בנידון דידן ליכא חסום, וא"כ אסור הכבוי הוא רק מדרבנן, אפילו לדעת הרמב"ם ז"ל. וזה היה נר' לכאורה, אבל כד דייקנן נר' דנידון דידן לא אתי לדעת הרמב"ם ז"ל דפסיק כר' יהודה, כי בנידון דידן הוא חס על הוצאות המאור, ואף אם חבר הוא לבעלי המכונה שאינו משלם כלום, מ"מ הוא חס על הגביעים שלא ישרפו חוטיהן הפנימיים ע"י התמדת האור, והוי כמו חס על הנר חס על השמן חס על הפתילה דס"ל לר' יהודה דחייב, כמ"ש בשבת כ"ט ע"ב במשנה, ע"ש. ודכוותיה פסק הרמב"ם ז"ל שם בפ"א ה"ז ע"ש ק. וא"כ נידון דידן לא אתי אלא כר' יוסי דפוטור בכולם, משום דס"ל כר' שמעון, חוץ מן הפתילה, מטעם הבהוב, כמ"ש ר' יוחנן בגמרא דף ל"א ע"ב, ע"ש. וכן פסק רבינו הטור בסימן רע"ח ע"ש, וא"כ אסור כבוי בנידון דידן הוא רק מדרבנן, אליבא דר' שמעון שהיא דעת כל הפוסקים, דלא כהרמב"ם ז"ל, דלית הלכתא כוותיה בזה, כמ"ש ל, ואף שבשעת הכבוי בנידון דידן ע"י הורדת מפתח הקונ"טור נעשת כמו שלהבת עוברת תכף,

יד יוסף

לאסור השימוש בחשמל מצד טעמים אחרים, עיין עליהם. ועיין לקמן בסוף התשובה בענין הדלקת החשמל ביו"ט. **קנ.** לכאורה צ"ע בדברי רבינו אלו. דהנה רש"י כתב (שבת מב.) דמה שאין בכיבוי מתכת משום כיבוי ואפילו לרבי יהודה הוא משום דלא שייך כיבוי במתכת. ובפשטות הסיבה היא מפני שאין המתכת מתכלה בהדלקתה רק מתחממת, ובכיבויה היא מתקררת. משא"כ עץ שבהדלקתו הולך וכלה ובכיבוי מפיסק להתכלות. ולפי זה אין חילוק בין כיבוי לצורך חיסכון בנר לבין כיבוי מפני הלסטים בגחלת של מתכת, רק בשל עץ. והראיה דהרמב"ם לא כתב היכי תמצוי של חיוב בכיבוי גחלת של מתכת אלא בכיבוי לצורך חיסום המתכת, הא לאו הכי, לא. שוב ראיתי בחוברת "קובץ מאמרים בעניני החשמל" להגרש"ז אויירבעך זצ"ל במילואים ב' עמ' 81 שעמד על דעתו של הרמב"ם בענין זה ודייק מדבריו דלא כרש"י הנ"ל. וחילילה ממה שכתב הרמב"ם ששייכת הבערה במתכת, ע"ש דבריו.

קמט. מדברי רבינו אלו שבהם הוא מגדיר את הדלקת הנורה החשמלית "כמדליק פתילה מנר", מבואר דס"ל שיש בעצם השימוש בחשמל משום מלאכת מבעיר גם ללא הדלקת נורה חשמלית. וכן עולה מדבריו בענין כיבוי החשמל שדן מצד כיבוי גחלת של מתכת לפני שדן בכיבוי הנורה החשמלית. וכן עולה מדבריו בענין הדלקת החשמל ביו"ט בסוף התשובה. והיינו דהתייחס רבינו לזרם החשמל "כאש רוחנית חזקה ודקה" והשווה את דינה לאש גמורה. או במילים אחרות, רבינו התייחס לאנרגיה החשמלית כאש. ועיין בשו"ת חמדה גנוזה חלק א סימן ה שהתייחס לאפשרות זו על פי מה שעולה מפסוקים רבים שהחשמל נקרא אש בתורה, אלא דשם פקפק אי "אש" זו נכללת באיסור "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום שבת". וכן היא הסכמת פוסקי דורינו שאין בהדלקת החשמל משום מבעיר [זולתי אם יש שם נורה עם חוט להט] דאין עצם העברת האלקטרונים בחוט מוגדרת כהבערה, ודנו

כאשר נר' לעין כל, וא"כ הו"ל כמו מבעיר שאסורו מן התורה? זה אינו, כי אותה הבערה היא מלאכה שא"צ לגופה, שאין אסור מבעיר מן התורה אלא בצריך לאפרו, ומדליק בצריך לאורו. כמ"ש הרמב"ם בפ"ב ה"א, ע"ש. אבל בנידון דידן בכלל מכבה הוא, ומה גם שכל מכבה הוא מוסיף הבערה תכף ומכבה, כאשר החוש יעיד, ומ"מ אין אסורו אלא מדרבנן. ועוד דנידון זה הוא בכלל דבר שאינו מתכוון דשרי, כמ"ש הרמב"ם בפ"א ה"ה ע"ש, ואף דזה פסיק רישיה דחייב כמ"ש שם הלכה ו' הכא שאני, שאינו נהנה מאותה הבערה ושרי, ואף להאוסרים פסיק רישיה אפילו בלא הנאה, מ"מ מודים שאין אסורו אלא מדרבנן, כמ"ש המ"מ שם, וכמ"ש התוס' דף מ"א ע"ב ד"ה מיחם וכו', ובדף ק"ג ע"א ד"ה לא צריכא וכו' ע"ש וא"כ לעולם אין כאן אלא אסור דרבנן.

אמירה לגוי להדליק את החשמל:

עתה הבוא נבוא לברר דין אמירה לגוי בזה מה דינה, והוא: לענין הדלקה שהיא אסורה מן התורה, מצינו בה פלוגתא דרבוותא, הר"ן ז"ל בסוף פ' ר"א דמילה כתב בשם בעל העטור דמותר לומר לגוי להדליק לו נר לסעודת שבת משום דס"ל דאמירה לגוי מותרת אפי' במלאכה גמורה דאורייתא במקום מצוה, ומדבריו ז"ל משמע שגם בעל הלכות גדולות סובר כן, והיא סברת ה"א שהביא רבינו הרמ"א בסימן רע"ו, ע"ש. ואך סברת כל הפוסקים היא שאין להתיר אמירה לגוי במקום מצוה, רק בדבר שהוא משום שבות, כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ו הלכה ט' וז"ל: דבר שאינו מלאכה ואין אסור לעשותו בשבת אלא משום שבות מותר לישראל לומר לעכו"ם לעשותו בשבת, והוא שיהיה שם מקצת חולי, או יהיה צריך לדבר צורך הרבה או מפני מצוה, כיצד? אומר ישראל לעכו"ם בשבת, לעלות באילן או לשוט על

פני המים כדי להביא לו שופר או סכין למילה, או מביא לו מחצר לחצר שאין עירוב ביניהן מים חמין להרחיץ בהם קטן ומצטער וכן כל כיוצא בזה, עכ"ל, ע"ש. וכן פסק מרן בסימן ש"ז ס"ה ע"ש. והכי נקטינן, וא"כ אם שכח ולא הדליק מע"ש אור החשמל הלז, אסור לומר לגוי להדליק, אף שיש מצוה בהדלקתו שלא יאכל סעודת שבת בחשך, דלא כ"א שהביא מור"ם כנז', זולת אם הוא בין השמשות, אז מותרת אמירה לגוי, כמ"ש בסימן רס"א ובסימן שמ"ב ובסימן ש"ז ע"ש.

ולענין אמירה לגוי בדרך רמז במלאכה דאורייתא במקום מצוה, עי' מ"ש לקמן תשו' צ"ה ותרורה צמאונך.

ואך שכירות גוי לימים או עשור בקבלנות כמו שעלה על דעת איזה יחידים, לא שייך בזה כלל, דאך יקצוץ עמו, שאם יאמר לו שבכל ליל שבת יבוא אל ביתו, ואם ימצא האור כבוי ידליקנו, א"כ הרי אומר לו בפ' שיעשה לו מלאכה בשבת ובבית ישראל, דמה לי אמירה לגוי בשבת או בחול לעשות מלאכה בשבת, בכל אופן אסור, כמ"ש הרמב"ם בפ"ו ה"א, וכן פסק מרן בסימן ש"ז ס"ב ע"ש, ואם יאמר לו שבכל לילה ואפילו בחול יבוא להדליקם, גם זה אסור, דברור הדבר שבשביל השבת לבד שכרו, דבחול אפילו תנוק יוכל להדליק, וגדולה מזאת פסק בסימן מ"ד סעיף ה' דכל שישראל מרויח במלאכת הגוי בשבת אסור בקבולת אפילו בביתו של גוי, וכמ"ש הבאר היטב סק"ח ע"ש. וכן משמע בכמה מקומות בש"ע, וכ"ש הכא שהישראל אינו מרויח כלום בחול רק בשבת, פשוט דלא מהני קציצה, וכ"כ בפ' רבינו הב"י בסימן רע"ו דלא שייך קצץ בנר מטעם הנז' ע"ש, והביאה מור"ם שם בסעיף א', ע"ש קנא.

יד יוסף

אות יג. ולדידם מרן בסימן רעו השמיט את דברי הסמ"ג וספר התרומה מספרו משום דלא סבירא להו, דלא כמור"ם. אבל רבינו ודעימיה ס"ל כדברי המג"א (סימן רנב) דלא נאמרו דברי מר"ן בסימן רנב סעיף ד' אלא במקרה שהגוי היה יכול להשלים את מלאכתו למוצי"ש, ורק מרצונו השלים את מלאכתו בו ביום, רק בזה אמרינן דמאחר ויש כאן קציצה, הגוי אדעתא דנפשיה קעביד, להרוויח לעצמו זמן. אבל לעולם לא תועיל קציצה בכדי לבקש מהגוי לעשות מלאכה בשבת דווקא, דסוף סוף שלוחו של היהודי הוא לעבוד בשבת דווקא. ויש להוסיף עוד דאם מר"ן היה סובר דאיכא פלוגתא בין הר"ן שהוא המקור לדבריו בסימן רנב, לבין הסמ"ג וספר התרומה היה לו לציין זאת בדבריו בביי בסימן רעו, ולמה זה שתיק מינה. אלא לאו, שמע מינה דס"ל שאין כאן סתירה כלל, וכדברי המג"א, ואפשי פלוגתא לא מפשינן. ובכלל יש להעיר ששיטת המטה יהודה והמנחת כהן,

קנא. היינו שבביי מר"ן ציין לדברי הסמ"ג וספר התרומה שלא מהנה קציצה לומר לגוי להדליק את הנר בשבת עבור היהודי. ודבריהם לא עלו על שלחנו של יוסף, אבל מור"ם ציין אליהם. ורבינו נקט כדבר פשוט ששיטת מרן השו"ע היא כדברי הרמ"א. וכן ס"ל לשאר בשרו הגר"ש משאש בשו"ת תבואות שמי"ש או"ח סימן מח ועוד לו בשו"ת שמי"ש ומגן חלק ב השמטות סימן ג. וכן ס"ל למשנה ברורה (סימן רנב סעיף ד) ולרבים מהאחרונים. ומאידך הרב מטה יהודה והמנחת כהן נקטו לדינא שמהנה קציצה לגוי אף לדעת מרן וחיילם ממה שמרן כתב בסימן רנב סעיף ד שכל שקצץ אף על פי שיעשה האיני יהודי מלאכה בשבת, מותר לישראל ללבוש הכלי בשבת עצמה, דכל שקצץ אדעתיה דנפשיה קא עביד. עכ"ל. ומור"ם פליג עליו בזה ע"ש. וכן נקט לדינא בספר חזון עובדיה (יוסף) חלק א עמ' קנח וחלק ג עמ' תפט. וכן פסק הרב מנוחת אהבה חלק א פרק יח

אמירה לגוי לכבות את החשמל:

ואך כל זה לא מיירי אלא לענין הדלקה שאסורה מן התורה, אבל לענין כבוי, נר' פשוט דמותרת בו אמירה לגוי בפומבי, לפי שאינו אלא שבות דרבנן, ואמירה לגוי היא ג"כ שבות דרבנן, ובמקום מצוה לא גזרו, דאי לא שרית ליה למימר לגוי לכבוי, לא היה מדליק רק נר שמן או שעוה, והיה מבטל מצות עונג שבת, דבאמת אין לך עונג שבת יותר מהמאור הגדול הזה, והחוש והנסיון הן הן עדין, שבהעדרו איזה לילה מחמת איזה קלקול שיארע במכונה, כל אדם מרגיש עגמת נפש גדולה אפילו בלילי החול, כ"ש בליל שבת.

ואף שבסימן של"ד סעיף כ"ה פסק מרן, בדין כבוי דליקה, גוי שבא לכבות אין מוחין בידו, וכן בסעיף כ"ו, יכול לומר לפני הגוי כל המכבה אינו מפסיד, ע"ש. והיא משנה ערוכה בשבת דף קכ"א ע"א, נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה וכו', ובגמרא שם א"ר אמי בדליקה התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד, ע"ש. משמע פשוט דאמירה לגוי בפומבי אסור? שאני התם משום דליכא שום מצוה בכבוי, רק הפסד ממון, ואין לבטל עליו שבות דרבנן, ועוד טעמא אחרינא אמרו רבנן בדליקה, מתוך שאדם בהול על ממונו, אי שרית ליה לומר לגוי בפומבי, אתי לכבויי הוא בעצמו, כמ"ש שם בגמרא דף קי"ז ע"ב, וכ"כ מרן ריש סימן של"ד, וכ"כ המג"א שם ס"ק ל', ע"ש.

ואחר החיפוש מצאתי עוד בשו"ת שבו"י ח"א סימן ט"ו, שכתב להחזיק המנהג שנהגו באיזה קהילות שלאחר יציאה מבית הכנסת בליל שבת בא גוי אחד מעצמו ומכבה כל הנרות של בית הכנסת, וקם מערער אחד על המנהג, והוא ז"ל קיים המנהג, מטעם שהכבוי הוא שבות, ואמירה לגוי שבות, וטעם אסור אמירה לגוי לכבות הדליקה, משום שאדם בהול על ממונו וכו', ע"ש. ועוד טעמא אחרינא אמר הגאון שם ליישב המנהג משום שאפשר שמתחלה אמרו לגוי בדרך היתר שאם יכבה לא יפסיד שכרו ע"ש. ועוד טעם אחר אמר, דהראשונים משום חשש דליקה של כתבי הקדש נגעו בה וכו', ע"ש. ובס' שבת כלה לקוטי דיני שבת דף כ"ט, הביא דברי השבו"י הנ"ל, וכתב עליהם וז"ל: וכ"ז כתב הגאון ז"ל רק להחזיק מה שנהגו שבא הגוי ומכבה מעצמו, אבל לומר

לו בפי' לכבות לא, ותימא גדולה והלא אין כאן אלא שבות דשבות, ושרי במקום מצוה, דאי אסרת עליהו אמירה לגוי, לא היו מדליקין? וי"ל דבבית הכנסת אי אפשר שלא ידליקו, ואף אם לא ידליקו לית לן ביהו, כי הם מתפללים בעוד היום גדול שאין צריך נרות, וכמ"ש הגאון ז"ל בדבריו הנ"ל, עכ"ל ע"ש.

וא"כ בנידון דידן דאיכא צד מצוה, דאי לא שרית ליה אמירה לגוי לכבוי, אתי לאמנועי ולא ידליק, משום דאיכא פסידא טובא, ולא לבד שיבטל מצות עונג שבת, אלא מוסיף עוד עגמת נפש גדולה בהעדרו, נר' פשוט דשרייא אמירה לגוי לכבותו.

ואין להונות עצמינו בדברי הפתיים הסכלים, שאומרים הלא קודם בא המאור הלזה היה אור במושבותם רק בנר שמן או שעוה, ולא היה להם שום עגמת נפש, א"כ אומרים לכל אחד זכור מעשיך הראשונים, ועשה כאשר היית עושה? דדברים אלו הם דברי אטומי השכל, שהרי אמרי אינשי לא יחזינך רחמנא טב ויעדיה מינך, וכן קלל איוב את הרשעים, וימנע מרשעים אורם (איוב ל"ח), דמאחר שהזריח עלינו יוצר אור, אורה ושמחה מעין דוגמא של מעלה, והרגשנו בו הרגש ממשי של תענוג גשמי ורוחני, קשה מאד מאד העדרו אפילו רגע, וא"כ פשוט וברור שיש מצוה רבה בהדלקתו בליל שבת, ואי לא שרית ליה אמירה לגוי לכבויי, אתי לאמנועי ממצוה.

ואין לומר עוד דלא שרינן אמירה לגוי במקום מצוה, אלא אם המצוה נעשת אח"כ ע"י אותה אמירה ואותו מעשה של הגוי, כנדון אמירה לגוי לעלות באילן להביא שופר וכו', כמ"ש ל', אבל בנידון דידן שכבר נעשית המצוה שהמאור דולק ועומד בהיתר מערב שבת, אין להתיר בו אמירה לגוי לכבותו בשביל הדלקת שבת אחרת? דזה אינו, שהרי פסק מרן בסימן תרי"ג ס"ה בדיני יוה"כ ההולך לביהמ"ד וכו' או לצורך מצוה, יכול לעבור במים עד צוארו בין בהליכה בין בחזרה, וכתב עליו הט"ז שם סק"ג וז"ל: בין בחזרה משום דאל"כ אתה מכשילו לעתיד לבא, שלא ירצה לילך לרבו, ע"ש. וכן מפורש בש"ס דיומא דף ע"ז ע"ב ע"ש. וא"כ הכא נמי דכוותה, דאי לא שרית ליה, אתה מכשילו לשבת אחרת, וכן אמרינן לעיל בפי' בשם שבת כלה, ע"ש.

יד יוסף

האפשרות של קציצה, וכבר הדברים מפורשים בפסקי ר"ד (שבת יט.), ע"ש.

קשה להולמה בסוגיא, דתמוה הדבר שבסוגיא בדוכתא של הדלקת הנר ע"י נכרי (שבת קמב.) הגמרא לא הזכירה כלל את

קנה

מים

סימן צד

חיים

ואין לומר עוד דלא התירו אמירה לגוי בשבות במקום מצוה, אלא לצורך מצות עשה דאורייתא כגון ההיא דשופר וכו', אבל בשביל מצות עשה דרבנן לא? דזה אינו, שהרי בפ"י כתב המג"א בא"ח סימן תרנ"ה שאפילו בשביל מצוה דרבנן שרינן אמירה לגוי, ע"ש. וכ"ש הכא שהיא מצות עשה דנביאים כמ"ש וקראת לשבת עונג, וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ה ובפ"ל מהלכות שבת, ע"ש.

ואין לדחות ולומר, דלא אמרו נר שבת חובה ויש בו מצות עשה דנביאים, אלא לאפוקי שלא ישב בחשך, אבל היכא שיש לו נר שמן או שעוה, הוי מאור החשמל רק תוספת אורה, ואין בו אלא חבוב מצוה, ובשביל חבוב מצוה אין להתיר אמירה לגוי? דגם זה אינו, חדא, דאור החשמל למי שרגיל בו אף בימות החול, הוי זלזול גדול בכבוד שבת אם לא ידליקנו, ועוד שיש בהעדרו עגמת נפש גדולה, וא"כ לאו בשם חבוב מצוה לבד יקרא, רק בשם חובה שהיא עדיפא ממצוה, כמ"ש הרמב"ם שם פ"ה. ואף אם נכסה עין השמש בכברה, ונאמר שאינו אלא חבוב מצוה, מ"מ מצינו מפורש בדברי הפוסקים שגם חבוב מצוה, חשיב כמצוה, והעמידוהו במקום עשה דאורייתא, כמ"ש הגאון המפורסם בעל כנסת יחזקאל שאלה ל"ה, דמי שכבדו אותו להיות סנדק, ואביו מעכב על ידו שלא להיות סנדק, דמבטל דברי אביו כדי להיות סנדק, ע"ש. הרי לך מפורש דאף מצות סנדק שאינה אלא חבוב מצוה כידוע, החשיבה כמצוה רבה לבטל מצות כבוד אב החמורה, והכא נמי דכוותה ועדיפא מינה, שמונע ממנו עגמת נפש בשבת. ומענג את השבת באור בהיר אשר ישמח לבב אנוש בשמחה של מצוה.

ואין לומר עוד דלא התירו אמירה לגוי בשבות משום מצוה, רק מצות עשה דרבים, כגון ההיא דתקיעת שופר? דזה אינו, דאפילו לצורך תקיעת יחיד התירו, וכן מדוקדק לשון הרמב"ם ז"ל, שכתב כדי להביא לו שופר, ותיבת "לו" דייקא, ואף שמרן ז"ל בש"ע סימן ש"ז, לא העתיק מלת "לו", אין צריך, דדבר המובן מאיליו הוא, דאין חלוק בין יחיד לרבים, או היא טעות המעתיקים או המדפיסים, ויגיד עליו רעו, שכתב או להביא מים לרחוץ בו המצטער וכו' ע"ש. דמשמע אפילו לצורך יחיד, ומה גם דנידון דידן מיקרי של רבים, שכל ישראל יענגו את

השבת, וימנעו מעגמת נפש, וא"כ פשוט וברור שמותר לומר לגוי בפומבי שיבא לכבות.

שימוש בשעון שבת:

ולענין התחבולה שהמציאו לכבות ע"י מורה שעות המצלצל, זה ודאי פשוט שמותר, דלא נכנס דבר זה אפילו בגרם כבוי, דפ"י גרם כבוי הוא, שעושה מעשה בשבת עצמו שע"י גורם כבוי, כמ"ש בסימן של"ד סעיף כ"ב, ועושים מחיצה בכל הכלים להפסיק בין הדליקה אפילו כלי חרס חדשים מלאים מים שודאי יתבקעו כשתגיע להם הדליקה, דגרם כבוי מותר, ע"ש. וכן בסעיף כ"ד גבי טלית שאחזו בה האור מצד אחד, שמותר ליתן עליה שאר משקין מצד האחר, כדי שיכבה האור כשיגיע לשם חוץ מן המים משום כבוס, ע"ש. וכן בכל ענין שנזכר גרם כבוי, פירושו הוא שעושה איזה דבר בשבת שגורם כבוי, אבל נידון דידן שעושה ומתקן הכל קודם השבת, פשוט וברור דשרי אפילו למ"ד גרם כבוי אסור, כמ"ש שם בסעיף כ"ד ע"ש.

ועדיפא מינה אני אומר, דאפילו לענין הדלקה שהיא אסורה מן התורה, מותר להדליק ע"י השעון הלז, מפני שמתקן הכל מבערב, ואינו עושה שום מעשה בשבת, וזה דומה למ"ש מרן בסימן רנ"ב שמותר להתחיל במלאכה בערב שבת סמוך לחשכה, והיא נגמרת מאליה בשבת ע"ש, וזה פשוט.

הזאת שעון השבת:

ולענין הכתוב בשאלה, אם מותר להוסיף בשבת בשעון הלז על הזמן שקבע בו בערב, כדי לאחר הכבוי, נראה פשוט דשרי, דזה דומה לנר המונח כנגד חלון פתוח, שמותר לסוגרו כדי למנוע הרוח שלא יכבה הנר, כמ"ש רבינו הב"י בסימן רע"ז, והביאה מור"ם שם, ע"ש. ומינה הוכחתי בתשובה לשואלי דבר כיצא בזה, אודות גוי שהדליק את הנר לצרכו, והיה ישראל משתמש עמו לאורו, וגמר הגוי צרכיו ורצה לכבות את הנר, והישראל עדין לא גמר סעודתו, אם מותר לומר לגוי שלא יכבה עד שיגמור, והשבתי שמותר מדין חלון הנז', ויש עוד ראיות, ואין להאריך קנב.

וכן לגרוע מהזמן לקרב זמן הכבוי, פשוט ג"כ דשרי, דהוי רק גרם כבוי בעלמא, דשרי, כמ"ש"ל, וזה עדיף דהתם הכבוי בספק, ועושה מעשה שודאי יכבה, והכא

יד יוסף

אלו.

קנב. וכן כתב בשו"ת יביע אומר ח"ג סימן יח, וציין לדברי רבינו

הכבוי בודאי בהגיע השעון לזמן שקבע בו, ורק מקרב זמנו, וא"כ גם האוסרים גרם כבוי, הכא יודו דשריקא.

ואך צריך לזהר בזה, שלא יקרב כל כך זמן כבוי עד שעם סלוק ידו יכבה, דא"כ הוי כמכבה בידים, ודומה למ"ש מרן בסימן רע"ז בנר המונח אחורי הדלת שאסור לפתוח הדלת שמא יכבנו הרוח, ע"ש. וטעמו משום שתכף ומיד נכבה הנר, והוי כמכבה בידים, וכן ההיא דסעיף ב' אסור לפתוח הדלת כנגד המדורה הקרובה אל הדלת, משום דהוי פסיק רישיה שמבעיר המדורה, תכף לפתיחת הדלת, כמ"ש שם רבינו הב"י ע"ש, ולכן צריך להניח מעט זמן, דאז לא הוי רק כגרם כבוי, כמו נתינת שאר משקין על הטלית וכו', ועשיית מחיצה בכלי חרס חדשים וכו', כמ"ש, שאינו נכבה חיש מהר, וכן הטעם ג"כ בדין פתח שכנגד המדורה שמותר לסוגרו ואין בו משום מכבה, כמ"ש בסימן רע"ז ס"ב, שאף שע"י סגירת הדלת ממעט האויר והמדורה נכבת, מ"מ אינה נכבת מהר, והוי רק גרם כבוי, כמ"ש המג"א בסימן רנ"ט סוס"ק י"א, ע"ש.

ובזה יותר ג"כ הספק האחר הנזכר בשאלה, בענין חוט הנחשת המשוך מהשעון שע"י הטייתו על ימין מעכב צלצלי שמע של השעון, שאם שכח מבערב להטותו על שמאל כדי שלא יעצור בעד הצלצול, שמותר להטותו בלילה, רק שלא תהיה הטייתו סמוכה לרגע הכבוי עד שעם סלוק ידו יכבה, דהוי כמכבה בידים, ואם אירע שלא זכר להטותו רק עד עצם רגע

הכבוי, יוכל להוסיף בשעון מעט זמן לאחר הכבוי, ואז מטהו על שמאל, דהוי רק כגרם כבוי ושרי, וכמש"ל לקנ"ד.

ובן יותר בזה הספק האחר, שאם שכח לקשור החוט שבו מחבר השעון עם הקונ"טור, שמותר לקושרו בשבת קנה, רק שלא יהיה סמוך לרגע הכבוי ממש, ואם היה סמוך מוסיף מעט זמן כנז', ואך הקשירה תהיה רק בעניבה דוקא, כמ"ש בסימן שי"ז ס"ה, ע"ש.

עריכת שעון בשבת:

ולענין אם שכח מבערב להעריך השעון בעצמו, אם מותר להעריכו בשבת לעבוד עבודתו, מצינו בזה מחלוקת הפוסקים, רבינו הב"י סו"ס ש"ח כתב בשם מהרי"ל ז"ל דאסור אפילו לטלטלו, מאחר דהגאון מהר"ר ווייפ"ש ז"ל היה מגמגם בדבר, ומי יבא אחרי המלך אחר שגמגם בו, ע"ש. ואך בש"ע שם סעיף נ"א כתב מרן שיש להסתפק אם אסור לטלטלו, וסיים מהר"ר שכבר נתפשט המנהג לאסור, ע"ש.

ואך שם בשערי תשובה סק"ה הביא משם כמה גאונים שהתירו ועשו מעשה שנשאו אותו עמהם בשבת, זולת מקום שנהגו לאסור, אסור להתיר בפניהם, ע"ש.

והגאון בעל מחצית השקל שם ס"ק ע"ח כתב וז"ל: בתשובת פנים מאירות ח"ב, התיר לטלטל ולשאת כלי השעות שקורין אוה"ר, וגם נוטה להתיר להמשיך השלשלת בשבת כדי שתלך, וגם כתב שהגאון מהרש"ך כתב תשו' ארוכה על זה להתיר, אבל לא ידעתי

יד יוסף

שכן גם במקרה זה היה כיבוי הנר וודאי. אלא שגם הגר"ע יוסף כתב שהמקל יש לו על מי לסמוך מאחר דבריו מר"ן הנ"ל אינם מוסכמים, ע"ש. ובספר שמ"ש ומגן ח"ג סימן ה חלק על דברי הראש"ל הגר"ע יוסף וכתב שסתמיות דברי מר"ן בכל מקום שגרמא שרי לכתחילה, ודבריו שבסימן תקי"ד הם בלאו דווקא וכפי שכתבו הרבה פוסקים. וזהו ממש כדברי רבינו. והוסיף עוד שלו היה בזה ספק, הרי זה ספקא דרבנן שהוא לקולא, ע"ש. ועיין עוד בשו"ת נחלת לוי (אבן יולל) חלק ב סימן ד מענין זה.

קנ"ד. הכוונה היא כמו שנתבאר לעיל ששית השו"ע היא שגרם כיבוי שרי. אך לשית הרמ"א שאינו מתיר גרם כיבוי אלא במקום הפסד, אסור.

קנ"ה. מטעם גרם כיבוי כנ"ל בהערה הקודמת. ועיין בשו"ת ישכיל עבדי ח"ד או"ח סימן יז ובשו"ת יביע אומר ח"ג או"ח סימן יז שהעירו על דברי רבינו ממה שמצינו מספר פוסקים הסוברים שיש בכי האי גוונא איסור תורה. ואף שמבואר שלא ס"ל להרבנים הנ"ל שיש כאן באמת איסור תורה, נראה דעיקר פלוגתתם היא האם להתיר גרם כיבוי בשבת שלא במקום פסידא, שדעת הרבנים הנ"ל לאסור, ודעת רבינו להתיר. וכבר ציינו שדברי הרב שמ"ש ומגן כדברי רבינו, ע"ש דבריו באורך.

קנ"ג. כוונת רבינו היא שבמקרה של גרם כיבוי שבש"ס, לולי מעשה האדם ספק גדול אם הדליקה היתה נכבית מאליה, ונמצא שמעשה האדם הוא ממש הגורם לכיבוי. משא"כ בנידון דידן שלפי המצב הנוכחי של השעון וודאי הדבר שהמאור יכבה לאחר זמן ואין מעשה הזאת השעון אלא הקדמה של דבר שהיה צריך לקרות בלאו הכי. ומתחילה היה נראה דחילוק זה אינו ברור כ"כ דבמה שנוגע לכיבוי בפועל של השעון, מה בכך שבלאו הכי היה נכבה, הלא בהקדמת השעון הכיבוי בפועל הינו ממש פרי מעשיו של האדם, ומאי שנה זה מסתם גרם כיבוי. אכן נראה דכוונת רבינו היא לומר דמה טעם אסרו האוסרים גרם כיבוי, משום חשש שאם תתיר לו לאדם לכבות בגרמא בוא יבוא לעשות כיבוי במעשה בידים. ועל זה אמר רבינו, שטפי יש לחוש שאדם ילמד מהיתר הגרמא לעשות מעשה בידים במקרה שלא היה כיבוי לולי הגרמא, משא"כ אם הכיבוי קורה גם ללא מעשה הגרמא, אין לחוש כ"כ שיבוא האדם ללמוד מזה לעשות מעשה בידים.

ועיין בשו"ת יביע אומר חלק ג או"ח סימן יח' שציין לדברי רבינו והביא ראיה לאסור הקדמת הכיבוי ממה שפסק מרן בסימן תקי"ד לאסור לשים חול ומים מסביב לנר הדולק כדי שיכבה מהרה, וראיה זו עומדת לכאורה כנגד דברי רבינו אלו

סברא לחלק בינו ובין כלי המורה על השעות דנסתפק בש"ע, כי טעם האסור שיין בזה כמו בזה, מ"מ פוק חזי מאי עמא דבר, שכל הגדולים וחכמי ישראל עושים מעשה להתיר, עכ"ל ע"ש.

וב"כ הגאון חיד"א ז"ל בס' ברכי יוסף שגם מהריק"ש ז"ל כתב דנתפשט ההיתר במקומו ע"ש. ועוד הביא דעת שאלת יעב"ץ ובית דוד ומים רבים שאסרו טלטולו ועריכתו, וכתב עליהם, שהמעין יראה שיש לדחות כל ראיותיהם, ע"ש.

ובספר שער שלמה להרה"ג כמוהרר"ש זראפא זלה"ה, תשו' צ"ג האריך בענין, והקיף כל הצדדין ולא מצא שום אסור ברור בשום צד, רק ספק קל שבקלים, וסיים וז"ל: ואמנם אגידה ואעידה, כי בשנת תקס"ד כשהיה עט"ר מו"ר הרב כמוהרר"ר יצחק הכהן סקלי נר"ו, בעיר הזאת נעומ"י אלג"ר יע"א מתאכסן אצלינו, הורה לי להתיר להקיף חוט השפה הנז' במפתח כנהוג ביו"ט, ואני הייתי מסרב בדבר ולקחה הוא מידי ועשה מעשה שהקיף החוט הנז' שקורין קווירד"א, ואמר לי זה מותר ברור בפשיטות, דאין זה מעשה אומן, ולית ביה שום מלאכה, ואין זה קרוי השמעת קול, דאינו קול רם וגם אינו מתכווין כלל ולא מדויק קא עביד ולית ביה שום פקפוק, ואין זה צריך לפנים דפשוט הוא כביעתא בכותחא, אלו דבריו נר"ו, ומאי דפשיטא ליה למר, מספקא לדידי, עכ"ל, ע"ש.

והנה מ"ש בדב"ק הורה לי היתר וכו' כנהוג ביו"ט, לא ידענא אם תיבות ביו"ט סמוכים לתיבת כנהוג, והוי פרושה, שהורה להם ההיתר בשבת לעשות כמו שהיו הם נוהגים ביו"ט היתר בזה, או נימא דתיבות ביו"ט הם מוכרחים, ורוצה לומר שהמעשה היה ביו"ט, אבל בשבת גם מוהרר"י הכהן ז"ל לא הקיל? ואך כד דייקנן ראה פשוט כפי' קמא, שהורה להם ההיתר בשבת כמו שהיו נוהגים ההיתר ביו"ט, כי כן מורה פשטות הלשון וענין כל דבריו שמדבר רק בשבת. ואף אם יתעקש המתעקש לומר שהמעשה היה ביו"ט, מ"מ פשוט וברור דנלמוד שבת מיו"ט לענין טלטול במכ"ש, שהרי ביו"ט החמירו טפי במוקצה יותר משבת כמ"ש מרן בסימן תצ"ה ס"ד ע"ש. וגם נלמוד מינה לענין עריכה ותקון שמותר גם בשבת כמו ביו"ט, שאין ביניהם אלא אוכל נפש בלבד, כמ"ש שם בש"ע, ע"ש, וכל זה פשוט וברור.

ואך העומד לנגדי לכאורה בדעת המתירין הוא, שכולם דלא כדעת מרן שיש בזה ספק אסור טלטול,

וכמ"ש ג"כ הגאון בעל מחצית השקל, שלא ידע סברא לחלק וכו' כמ"ש"ל, ואך אחר ההתבוננות נראה שיש חלוק גדול בין השעונים של זמננו זה למ"ש מרן ז"ל, שהרי בפי' כתב מורה שעות שקורין ארילו"זין בין שהוא של חול בין שהוא של מין אחר, דהיינו שעשוי למדוד בו הצל כמ"ש המג"א ס"ק ע"ז, ע"ש. ושם זה ארילו"זין, פשוט שהוא אורולו"גין הנזכר בירושלמי דר"ה פ"א סוף ה"ג, ע"ש. ואפשר שהוא הנזכר בזוהר פ' לך לך דף צ"ב ע"ב שהיו ממלאין אותו מים ונטיף טיף טיף, ובפלגות ליליא הוה מתרוקן ואתגלגל ונהים ואשתמע קליה בכל ביתא, ע"ש. ועיין תמונתו וסדר עשייתו בס' אוצר ישראל אות ע ערך עת שהיה עשוי במשקלות כבדים ע"פ תחבולות עתיקות עם מדידת המים או החול הצריך שיעור מספיק לכל יום ולכל שעה. וכן העשוי למדידת הצל הוא מאבן גדולה רחבה וחלקה עם קוים ומסמרים, כמ"ש הרמב"ם במס' עדויות פ"ג מ"ח ע"ש. וכן ראינו אני ^{ההפסד} בחצר שר אחד במקנ"אס יע"א, ומקום קביעותו באבץ הוא ע"פ מדות ושיעורים ברוחב הצל, ובערוך הגדול ערך אבן השעות כתב בשם יש מפרשים שהוא עשוי כמו מאזנים, ע"ש. ועוד שמעתי שיש בו הרבה אופנים אחרים.

ולבן מפני שיש בהם דברים הצריכים מדה ומשקל, לכך נסתפקו בהם אם הם דומים לכלי מדה האסורים לטלטול, או מפני, שעיקר עשייתם לידיעת הזמן, אף שיש בהם ענייני מדה ומשקל לא חשיבי כלי המדה, ומותר לטלטלם, אבל השעונים של זמננו זה אין בהם לא מדה ולא משקל, ואינם נכללים עמהם כלל, וכ"כ הגאון בעל חיי אדם כלל ס"ה שאין נכלל במורה שעות שכתב מרן מה שקורין אוה"ר שהם השעונים שלנו, דלא שיין בהם כלל שום מדידה, ע"ש ובזה מדוקדקים דברי מרן ז"ל, שלא די לו במ"ש בסתם מה שמורה שעות, אלא שהוצרך לפרש שקורין ארילו"זין, דמשמע דדוקא באלו יש להסתפק, אבל זולתם מותרים בלי ספק.

ומאחר שכן הוא, שאין בשל זמננו שום אסור מדידה, א"כ מותר גם להעריכם כדעת מוהרר"י הכהן הנז', שהוא אחרון לכל הפוסקים שזכרנו, ובודאי ראה דבריהם, וגם פשוט דשקיל וטרי עם המחבר הס' ש"ש הנ"ל לא חש לספקו כלל, ורק דעת קדשו הכריעה להתיר בפשיטות כביעתא בכותחא, ואנן לא שבקינן פשיטותיה דמר, מפני ספקיה דמר, ובפרט שהיה גדול ממנו, שהרי קורא לו עט"ר ומו"ר, וכן נתפשט המנהג לטלטלו ולהעריכו בשבת ויו"ט כעם ככהן ואין פוצה פה ומצפצף, וכן שמעתי מפי הרב כמוהר"א בן גיגי ישצ"ו,

עולה מן המדבר שמותר להעריך ולתקן הכלי שעות אפילו בשבת ולקשרו עם יד הקונ"טור, ומינה נלמוד במכ"ש שמותר לקבוע בו זמן של כבוי אם שכח ולא קבעו בערב, שאין בזה רק גרם כבוי ושרי, וכ"ז דוקא בדיעבד אם שכח, אבל לכתחילה צריך ליהדר לתקן הכל קודם השבת.

הזזת מתג חשמלי בזמן שאין חשמל:
ולענין אם ברח האור כאשר יקרה לפעמים אם מותר בעודו בורח להטות המפתח לצד הכבוי או לצד ההדלקה להוסיף על המאורות, וכמ"ש בשאלה, נראה לע"ד דשרי, לפי שאין כאן אש כלל, והוא לא עשה ולא כלום, רק מאיליו נכבה ומאיליו נדלק, ואף דאמרנו לעיל במהות המאור הלזה, שע"י הטיית המפתח מחכך אותם הגלגלים הקטנים הקבועים בו, ויוצאים מביניהם נצוצי אש, כבר ביארנו דהיינו דוקא בעוד מכונת המאור מתהלכת וחוט המשוך ממנה עד המפתח מלא אש האליק"טרי, שאז אותם הגלגלים הם כבויים מאשו הנוראה ואז בהצמדם יחד בלחץ יוצאים מביניהם נצוצי אש, אבל בעמידת המכונה, שאז כל החוטים מתרוקנים מהאש, גם אותם הגלגלים מתקררים ואין מוציאים שום ניצוץ בהתחככם יחד, כאשר נסינו דבר זה כמה פעמים דוק ותשכח.

גם אין לאסור מחמת מוקצה, כמ"ש מרן בסימן ש"ח סעיף מ"ב, דאפילו נגיעה במוקצה אם מתנענע אפילו קצתו אסור, ע"ש, משום דטעמא דאסור מוקצה הוא שלא יהיה שבת כחול בעיניו ויבא לפנות כלים מפנה לפנה או מבית לבית, או להצניע אבנים וכו' כמ"ש הרמב"ם פכ"ד מהלכות שבת הי"ב ע"ש, ולדעת הראב"ד משום אסור הוצאה נגעו בו, כמ"ש שם בהשגות ע"ש, וכ"כ רבינו הב"י בריש סימן ש"ח ע"ש. משמע פשוט שאין אסור מוקצה אלא בדבר המטלטל ממקום למקום, דשייך בו פנוי מבית לבית והוצאה מרשות לרשות, אבל דבר הקבוע ואינו מטלטל כלל כנידון דידן, ודאי שאין בו דין מוקצה, ואין לומר דנגזור הא אטו הא, דהיא גופה

שגם רבו הרה"ג כמוהרר"ח בלייח זלה"ה, היה מעריכו בשבת וי"ט, והיה אומר שההיתר ברור, וכן נהג גם הוא אחריו, ופשוט שעניי קדשו חזו מפעלות מוהררי"ץ הכהן הנז' זלה"ה.

ויש איזה מתחסדים שמחלקים מדעת עצמם לומר, שאם השעון עדין מהלך, יוכל להעריכו להוסיף לו זמן, ואך אם עמד לגמרי, אין מעריכין אותו, וחלוק זה לא שמיעא לי כלומר לא ס"ל, דממ"נ אם ס"ל שיש בזה אסור מדידה, מה לי מתחיל מה לי מוסיף, ואם דעתם שאין בזה אסור מדידה, א"כ בכל אופן שרי. ואף שיש סמך לדבריהם ממ"ש בשערי תשו' סימן של"ט סק"ב ע"ש, מ"מ סברא זו היא משם שאלת יעב"ץ ומים רבים, והיא דחווה אצל הגאון חיד"א ז"ל שהוא בתראה, וכמש"ל. וגם השכל מחייב שאין לחלק בזה, דמה לי מתחיל מה לי מוסיף, וכמ"ש ש"ק, וגם מסתמיות דברי מוהררי"ץ הכהן הנז' נר' פשוט שאין לחלק, וכן עמא דבר.

ואין לחלק עוד ולומר, שהרי מדברי מוהררי"ץ הכהן הנ"ל שכתב ואין זה קרוי השמעת קול, דאינו קול רם, משמע פשוט הא אם הוא משמיע קול רם כנידון דידן בעת שמצלצל, וכן המשמיע ומודיע מספר השעות ולמחצה ולרביע אסור להעריכו? דזה אינו, שהדבר ברור דליכא למשמע מינה לאסור משמיע קול רם, אלא בשעונים המשמיעים קול ערב דומה לכלי שיר, וכמ"ש שם המחבר באותה תשו', שאין לאסור משום השמעת קול, אלא בקול מוזיק"א שהוא קול כלי שיר, ע"ש. וכן מפורש בש"ע ריש סימן של"ח ע"ש. ועוד דעדיפא כתב מור"ם בסימן של"ט ס"ג בהגה דיש אומרים דבזמן הזה הכל שרי, דאין אנו בקיאים בעשיית כלי שיר, וליכא למיגזר שמה יתקן כלי שיר, ע"ש. וכן נתפשט המנהג לטפח כף אל כף ולספק כף על ירך ולרקד, ולהכות אצבע עם חברתה, ולקשקש בזוג לתנוק וכו'. הכל דלא כמ"ש מרן ז"ל, מפני שגם הוא יודה בזמן הזה שאין אנו בקיאים בעשיית כלי שיר וכו', מ"ש מור"ם. ועוד אדבר מזה בענין הפונוג"ראף, בס"ד.

יד יוסף

עיי' ישראל היינו כשעושה כן לצורך ליל מוצי"ש, אבל אם יש לו הנאה ממנו בו ביום מותר גם עיי' ישראל. ולכן הדריבין (משקפת) מותר לערכו עיי' ישראל. ורק אם נפרדו חלקיו יש להחמיר. עיי' ועיי' בשו"ת חלק לוי (סי' צ"ד) שפסק ג"כ להקל בשעון שעודנו פועל. וכ"פ בשו"ת עצי הלבנון (סי' י). עיי' דברי היביע אומר. והסיק לדינא לחלק בין שעון עובד לשעון שאינו עובד. ואולם עיי' בגוף התשובה שרבים הסכימו לדברי רבינו שאין לחלק בין שעון עובד לשעון שאינו עובד.

קנו. בשו"ת יביע אומר חלק ו חאו"ח סימן לה ציין לדברי רבינו אלה והוסיף ז"ל: ובגליון העירותי מדברי הפרי מגדים (סי' שיג משי"ז סק"ז) שכי' וז"ל: להעמיד השעון בשבת, עי' פנים מאירות מיי"ש להתיר. ושמעתי בשם רב אחד שאמר שכשהוא מתנועע מותר להמשיכו יותר, אבל אם עמד אסור. ויש מקום לחילוק זה. ומי"מ אין להקל אלא עיי' גוי. עיי' בפשוט דה"ט משום מתקן מנא. ובעודו הולך שיש עליו תורת כלי מותר. ועי' בפתח הדבר (סי' שיג דף רד ע"ד) שכי' עיי' הפמ"ג הנ"ל, דמה שהחמיר

גזירה לגזירה דגזרינן דנדוד אטו טלטול, מפני שמהנדנד מוכרח לבא לידי טלטול, א"כ בנידון דידן שא"א לטלטלו לא גזרינן. כן נ"ל פשוט קנא.

ניתוק נורת הלהט:

ולענין אם מותר להדליק ולכבות ע"י נתינת והסרת גביע המאור שקורין לאמ"פול, זה פשוט דאסור, דאין לך מדליק ומכבה בידים יותר מזה, ואפילו רק לטלטל הגביע לחוד אסור משום מוקצה, מפני שמקפידים עליו שלא לעשות בו תשמיש אחר, והוי כמוקצה מחמת חסרון כיס, כמו סכין של שחיטה וכיוצא, כמ"ש מרן בריש סימן ש"ח, ע"ש.

הדלקת החשמל ביו"ט:

כל זה דברנו והארכנו לענין שבת, ועתה הבוא נבוא לאוקומי הלכתא לענין יו"ט, אשר המנהג פשוט בכל המקומות אשר ידעתים, גם אצל החרדים, להדליק ולכבות קנא בידים ביו"ט בלי שום חשש כלל, ובכן נטיתי לבי לחקור בענין, לדעת אם יש להם שום סמך או לא. והנה לענין ההדלקה, אף שכתבנו לעיל, שע"י נטיית המפתח לצד ההדלקה, מחכך אותם הגלגלים הקטנים הקבוצים בו, ויוצאים מהם נצוצי אש, וא"כ הו"ל כמוציא אש מן העצים ומן האבנים ומן המתכות וכו' דאסור, כמ"ש בש"ס דביצה דף ל"ג ע"א, ופסקה הרמב"ם בפ"ד

מהיו"ט ה"א ע"ש. וכן פסק מרן בש"ע ריש סימן תק"ב ע"ש, מ"מ נראה להתיר בנידון דידן מתרי טעמי קנא.

הדא, דטעמא מאי אסרו להוציא אש מן העצים וכו', משום שהיה אפשר להוציא אותם קודם יו"ט, כמ"ש הרמב"ם ז"ל שם, ואף שהראב"ד ז"ל שם בהשגות כתב שאסורו משום נולד, כמ"ש בפ' בגמרא שם, כבר כתב עליו הרב המגיד שם, דנולד האמור ביה אינו כמו ביצה שנולדה ביו"ט דאסורה, אלא נולד זה מותר להשתמש בו אם הוציא אותו, מפני שאינו דבר הראוי בעצמו אלא לבשל או לאפות [או להאיר], ולא אסרוהו אלא מפני שלא היה לו להוליד אותו ביו"ט, כיון שאפשר לו מבערב, וסיים שטעם זה של הרמב"ם הוא שכתב הרשב"א ע"ש, וכ"כ רבינו הב"י בסימן תק"ב ע"ש, וכ"כ המג"א שם סק"א.

ומזה למדו האחרונים ז"ל, שאם לא היה יכול להוציא אש מערב יו"ט, כגון שהיה במאסר או במדבר ולא נזדמן לו במה שיוציא עד יו"ט מותר להוציאו ביו"ט, כמ"ש הגאון חיד"א ז"ל על הברכ"ם בסימן תק"ב ע"ש, א"כ הכא נמי בנידון דידן, אם הדליק המאור מערב יו"ט, ואחר הסעודה כבה אותו, או ע"י גוי או ע"י השעון המצלצל כמ"ש, או בידי כמ"ש לקמן, ואח"כ הוצרך עוד להדליק, הו"ל כמי שאי אפשר לו להוציא אש מערב יו"ט, ושרי להדליקו ביו"ט, ונידון דידן עדין, דהתם במי

יד יוסף

החשמל נדלקת הנורה יש מאין, כמו בהקשת אבנים זו בזו. ב- דהאיסור להמציא אש ביו"ט הוא באופן שיש כאן המצאה יש מאין, משא"כ בנידון דידן שזרם החשמל שכבר קיים הוא זה שעובר בחוט הבא, וזהו עיקר טעמו של רבינו. ולקמן בסוף התשובה רבינו מוסיף טעם שלישי והוא דאף אי נימא דיש בהעברת החשמל מחוט לחוט משום מוליד, לא מצינו מוליד אלא בדבר שלידתו נראית לעיניים ויש בו טירחה משא"כ הכא. ומטעם זה השלישי מבואר דס"ל לרבינו דאף להסוברים שאיסור הפעלת החשמל היא משום מוליד [והיא הסכמת רוב פוסקי זמנינו כמבואר בשו"ת יביע אומר חלק ב או"ח סימן כו], עדיין אין מקום לאסור זאת ביו"ט משום דלא מצינו איסור להוליד אלא בדבר המושג בחוש אבל לא בדבר שאינו מושג בחוש. ועיין עוד בענין זה בשו"ת חמדה גנוזה חלק א סימן ה. ואולם אין להכחיש שכבר נתפשט המנהג לאסור את השימוש בחשמל ביו"ט, ולכל הפחות יש כאן בחינת "דברים שנהגו בהם איסור, אי אתה רשאי להתיר בפניהם". ורבינו בעצמו כתב במים חיים חלק ב סימן קיט, שבמקום שנוהגים איסור אין לנהוג היתר בפניהם מפני המחלוקת. ועיין בשו"ת שמ"ש ומגן חלק ג סימן נו בענין זה, שלענין שעת הדחוק, יש על מי לסמוך. ועיין עוד בשו"ת יחוה דעת (חזן) חלק א או"ח סימן לו שציין לדברי רבינו והסכים עימהם מצד עיקר הדין. ועיין עוד בשו"ת נחלת לוי (אבן יולי) חלק ב סימן ב בירור יסודי בענין הדלקת החשמל בשבת ויו"ט.

קנא. וכן הסיק לדינא בשו"ת תבואות שמש חאו"ח סימן נו, וכן כתב בשו"ת מקוה המים ח"ד סימן כד, וציין לדברי רבינו אלו. ועיין עוד בשו"ת יביע אומר חלק ז סימן לו שציין לדברי רבינו והוסיף שמאחר ויש הסוברים שיש מוקצה במחובר, יש לעשות תנאי מע"ש שבכוונתו להזיז את המתג לכשיכבה החשמל, שכן מצינו שמועיל תנאי כזה להזיז את הנרות שבת לאחר שכבו, ע"ש דבריו באורך. וכן כתב בשו"ת תבואות שמש"ש הנ"ל על הצד היותר טוב. אבל רבינו החליט הדבר שאין מוקצה במחובר וכפי שיבואר עוד לקמן בדבריו בסימן צו, ולדידיה אפילו תנאי אין צריך, וכן הסיק בספר מנוחת אהבה חלק א פרק יג הערה 17. ועיין עוד מענין זה בשו"ת אז נדברו חלק ג סימן לח, ואכמ"ל. ועיין עוד בדברי רבינו באוצר המכתבים סימן אלף תשמה [מים חיים חלק ב סימן שטז], מכתב לרב ישראל יפת.

קנא. בשו"ת שמש ומגן ח"ב סימן סח כתב שמה שכתב רבינו שהמנהג הוא לכבות את החשמל ביו"ט, היינו באלגיר, אבל במרוקו המנהג היה להדליק אבל לא לכבות זולתי ע"י גוי, ע"ש. ולעצם דברי רבינו בענין כיבוי ביו"ט ראה בשו"ת תבואות שמש"ש א"ח סימן כז-כח.

קנא. כבר הערנו בתחילת התשובה שרבינו מגדיר את זרם החשמל "כאש רוחנית דקה". ולענין יו"ט הוא מציע שני טעמים שלא לאסור את השימוש בחשמל. א- דאין איסור להמציא אש ביו"ט אלא משום דהיה ניתן לעשות כן מערב יו"ט, משא"כ הכא. וטעם זה הוא אף על הצד שהיינו אומרים שבהדלקת

לכבות את האש אפי' הובערה לצורך אכילה, שהכבוי מלאכה ואין בו צורך אכילה כלל, וכשם שאין מכבין את האש כך אין מכבין את הנר, ואם כבה לוקה כמי שארג או בנה עכ"ל, ע"ש.

וכתב עליו הלח"מ שם וז"ל: אסור לכבות את האש אפילו הובערה לצורך אכילה, כלומר אע"ג דאיכא למימר כיון דהובערה לצורך אכילה ראוי להתיר סופו משום תחילתו כלומר שאם הוא רואה שלא יוכל לכבותו כשאינו צריך לו, לא יבעיר וימנע משמחת יו"ט דומיא דעור לפני הדורסן, קמ"ל דלא התירו הכבוי, עכ"ל ע"ש.

ודין עור לפני הדורסן מפורש ברמב"ם פ"ג ה"ד, המפשיט עור בהמה ביו"ט מותר ליתנו לפני בית הדריסה כדי שידרסו עליו ולא יפסד, והתירו דבר זה מפני שמחת יו"ט כדי שלא ימנע מלשחוט, ע"ש. וכן פסק מרן בסימן תצ"ט ס"ג ע"ש.

והנה הטעם שלא התירו בכבוי סופו משום תחילתו כמו בעור, נראה פשוט, משום דאסור כבוי גחלים לעשותן פחמין הוא דאורייתא, ואסור נתינת עור לפני הדורסן הוא מדרבנן משום מוקצה, ולכך הקילו בה.

ואך מאי דקשיא לן טובא בדברי רבינו ז"ל הוא במ"ש שהמכבה את הנר לוקה, מדוע ולמה ילקה? והלא כלל גדול כלל לנו רבינו בפ"א מהיו"ט ה"ד, שכל מלאכה שחייבין עליה בשבת אם עשה אותה ביו"ט שלא לצורך אכילה לוקה, ע"ש. וכבוי הנר בשבת כל הפוסקים פה אחד ס"ל כר' יוסי דס"ל כר' שמעון דפוסר בכל מלאכה שא"צ לגופה, וכל כבוי א"צ לגופה הוא חוץ מעושה פחמין או מהבהב פתילה כמש"ל בענין שבת, ואף ר' יהודה דמחייב בשבת כל מלאכה שא"צ לגופה ודכוותיה פסק רבינו בשבת כמש"ל, הלא ביו"ט מקיל ר' יהודה טפי יותר מרבנן, דסבר "לכם" לכל צרכיכם, כמ"ש בש"ס דביצה דף כ"ח ע"ב ע"ש. ואף דכאן ביו"ט פסק רבינו כרבנן דדרשי "לבדו" ולא מכשיריו, כמ"ש שם בגמרא, מ"מ פשוט דסברי כר' שמעון דכל מלאכה שא"צ לגופה פטור עליה, דליכא מאן דס"ל חייב אלא ר' יהודה, כמ"ש בשבת ריש דף למ"ד ע"א ע"ש. וכן מפורש בכמה

שהותר ממאסרו ביו"ט, נר' פשוט שאף שיוכל לשאול משכניו הדריס עמו בחצר או במבוי, אפילו הכי לא הטריחוהו לחזור על הפתחים, והתירו לו להוציא אש בעצמו, וכמ"ש בס' כרם חמר ח"ב סוף תשובה ל"א, ע"ש. וכ"ש הכא בנידון דידן שאי אפשר בשאלה ודאי שמותר.

ואין לחלק ולומר, דשאני התם שלא היה אפשר לו בשום אופן להוציא אש, אבל הכא בנידון דידן שהיה לו אור במושב, והוא שכבה אותו, לא קרינן ביה לא היה אפשר לו להוציא מערב יו"ט, דזה אינו, דמאחר דבהיתרא קא נחית לכבוייה, הו"ל כמי שהוציא אש והדליק נרו וכבה, שמותר להוציא עוד אש כדי שידליק, דמה לי כבה מאיליו, מה לי כבהו על צד ההיתר, בתריווייהו קרינן שפיר לא היה אפשר לו.

והטעם השני הוא, כי אסור הוצאת אש מן העצים וכו' לכתחילה, הוא משום נולד, דהיינו שמוציא יד מאין, כמ"ש שם בס' כרם חמר, אבל היכא דאיתיה לאש, רק שהוא טמון, יכול לגלותו בכל אופן שיהיה, ומזה התירו הרבנים שם בס' כרם חמר הנז', לחכך ביו"ט עצי גפרית הנקראים זאלא"מיט בלשון צרפתסא, ובערבי אוק"יד, משום דנורא מיפקד פקיד ביהו, רק מכוסה בדבר המקרר, ולא הוי נולד, וראייתם הגדולה היא, שהרי אם תניח עצי גפרית הנז' במקום קר, לא ידליקו כלל אף אם תחכך בהם כל היום כלו, כי כבה אשם, ע"ש **שקסא**, וכן הסכים בס' ליצחק ריח לקוטי א"ח אות יו"ד, ע"ש. וכן המנהג פשוט בכל המקומות, א"כ הכא נמי בנידון דידן אותם הגלגלים אינם מוציאים אש בהתחככם יחד רק מפני שהם כבר כוויים מאש האליק"טרי שהרי אם תהיה מכונת המאור עומדת, והחוט המשוך ממנה עד המפתח ריק מהאש, אזי אף **איה** ^{הוא} המטה המפתח כל היום כולו לא יצא שום נצוץ, כמש"ל. וא"כ זה עדיף מחכוכ הזאלא"מיט, ודומה רק לנופח ברוח פיו, או למניף בידו על הגחלת ועושה שלהבת ומדליק ממנה פתילה או עץ, דשרי בלי שום ספק.

ולענין הכבוי כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהיו"ט ה"ב וז"ל: אע"פ שהותרה הבערה ביו"ט שלא לצורך אסור

יד יוסף

הגפרורים בטענה שהאש מפקד פקיד, לא התכוון אלא להתיר את הגפרורים הראשונים שיצאו לשוק שלא היה צורך לשפשפם כדי להדליקם, רק היו נדלקים במגע עם האוויר. ועיין עוד בשו"ת שמ"ש ומגן חלק ג סימן מז, שהתיר גם הוא את השימוש בגפרורים ביו"ט.

קס. Allumettes - גפרורים.

קסא. עיין בשו"ת יחוה דעת (חזן) חלק א או"ח סימן לו אות א' מה שהעיר בענין זה, וציין שם לדעת הפוסקים השונים. ועיין עוד בשו"ת מים חיים חלק ב סימן סימן צח מזה. ובקובץ הר המלך חלק ה עמ' רל רצה לומר שהרב כרם חמר שהתיר את

מקומות בגמרא. וא"כ איך רבינו הגדול הרכיב האי דינא דכבוי הנר אתרי ריכשי, חומרת רבנן דיו"ט וחומרת ר' יהודה דשבת לחיוביה מלקות אף שא"צ לגופו, אתמהה טובא? ואי משום חומרא דיו"ט כמו שהחמירו במוקצה, כי היכי דלאו לזלזולי ביה כמ"ש הוא ז"ל בפ"א הי"ז ע"ש, גם זה אינו, כי פ' חומרא היינו מדבריהם, אבל לחייבו מלקות מן התורה זה אי אפשר לומר? באופן דדברי רבינו ז"ל קשים לדעת, וסוף דבר שהוא ז"ל לשיטתיה אזיל דפסק בשבת כר' יהודה כמ"ש"ל, אבל אנן דקי"ל כר' שמעון דפוסר בכל מלאכה שא"צ לגופה, א"כ כבוי הנר ביו"ט אין אסורו אלא מדרבנן.

והנה פשוט דדין הנר כדין אוכל נפש ועדיף מיניה, וכדאמרי אינשי "חסר מהתבשיל והוסף באור" ובפרט המאור הגדול הזה, אין לך כבוד יו"ט ושמחתו יותר ממנו, וא"כ אם תאסור לו לכבותו ימנע מלהדליקו, משום דאית ליה פסידא טובא אם יניחנו דולק, ולא לבד שיבטל שמחת יו"ט, אלא ישב בעגמת נפש מהעדרו, ועוד דהוי זלזול גדול ליו"ט שמגרע אותו משאר לילות, וא"כ כמו שהתירו בנתינת העור לפני הדורסין סופו משום תחילתו, הכא נמי נתיר כבוי אטו הדלקה, דטעמם שוה משום מניעת שמחת יו"ט, ונידון דידן עדיף טפי טובא ואף שיכול לכבות ע"י גוי או ע"י השעון כנז, לא נטריח אותו כמו שלא הטריחוהו ליתן העור לפני הדורסן ע"י גוי. ואך נר' פשוט דכל זה דוקא במי שיש לו קונ"טור המחשב עליו הדלקה במדה במשקל, שאז יש הוצאה מרובה בהתמדת אורו, אבל מי שאין לו קונ"טור רק גביע אחד או שנים, שהמחיר קצוב לו בכל חדש בין הדליק או לא הדליק, אסור לכבות, כי מוכרח להדליק, וליכא פסידא, ואין כאן סופו משום תחילתו, והוי כמו נר של שמן או של שעוה, שאין להתיר בהם הכבוי, משום דלית ביהו פסידא, ואך העולם נהגו לכבות אפילו מי שאין לו קונ"טור, ונוכל ללמד עליהם זכות, שאם נאסור להם לכבות, אפשר שיחוסו על גביע הזכוכית בעצמו שלא ישרפו חוטיו הפנמיים בהתמדת האור כאשר יקרה על הרוב, ועי"כ לא ידליקוהו, ורק ישתמשו בנר של שמן או של שעוה, וימנעו משמחת יו"ט של המאור הגדול הזה, ולכן נהגו לכבות.

שוב בא לידי ספר אוצר ישראל, וראיתי לו באות ט' ערך טליגרף טליפון, שכתב וז"ל: יש מתירין להדליק אור האליק"טרי ביו"ט, ואין זה מוליד אש ביו"ט כמו בחכך עצי גפרית. [כבר כתבנו לעיל דחכך עצי גפרית מותר ביו"ט] כי בכח האליק"טרי יש אש ממש טמון, וכאשר נפגשים חוטי החיוב והשלילה יצא האש לפועל,

והמה כגחלת אשר ע"י נפיחת הפה יוצא השלהבת דאינו נולד, ואפי' אם נאמר שהוא גורם לתולדות האור, לא אשכחן גרמא דאסור ואין כאן מעשה, ואפילו בשבת גרם כבוי שרי, כגון טלית שאחזו בה האור מצד אחד פושטה ומתכסה בה ואם ככתה ככתה, ורי"ד בערנשטיין בנויא"ק פוסק לאסור הדלקת עששית אליק"טרי ביו"ט, ומביא ראיה מזכוכית לטושה אשר תקבץ קרני השמש ותוציא אש שאסור להשתמש בו ביו"ט כמ"ש ברמב"ם היו"ט פ"ד ה"א, ויש שנוטים להתיר מטעם כי אור האליק"טרי הוא אור גנוז ואינו אור טבעי, כי זרם האליק"טרי בעצמו אינו שורף ובווער כמו אש, ואם תשים בגד בין שני זרמים של האליק"טרי המחוברים יחדיו לא ישרף הבגד רק בחבור חוטי נחשת וברזל שנתכוו מאורו, עכ"ל ע"ש.

והנה הדעת מכרעת ומכרחת טובא כסברת המתירין, וכמאי דכתיבנא לעיל אנן בעניותין, והראיה שהביא הרב האוסר מזכוכית לטושה וכו' שאסר הרמב"ם, אינה ראיה לדעתי המעט כלל, דשאני התם דליכא אש כלל בזכוכית והוא מוליד יש מאין, גם מהפך חום השמש הקל לאש לוהט, והוי מוליד ג"כ אש מהחום, אבל בנידון דידן חוט החיוב כמו מלא אש האליק"טרי, ורק ע"י שמחבר עמו חוט השלילי נדחת אותה האש לתוך הגביע ונעשית שלהבת, ואינו מוליד מאומה, רק הוי ממש כגחלת אש שנופח בה ומקבץ חלקיה לשלהבת דשרי.

ועוד דאף אם נכסה עין השמש בכברה ויהיבנא ליה כל דיליה, דנידון דידן דומה לזכוכית לטושה, מ"מ הלא טעמא טעים שם הרמב"ם ז"ל משום שהיה אפשר לעשותו מערב יו"ט, אבל בנידון דידן שאף שמדליקו מערב יו"ט, מוכרח לכבותו לאחר סעודתו משום פסידא כמשז"ל, א"כ כשיצטרך לו אח"כ הוי כמי שאי אפשר לעשותו מערב יו"ט דשרי, וכמ"ל. ומה גם דאסור הוצאת אש מהאבנים וכו', אינו אלא אסור קל דרבנן לכתחילה, דבדיעבד אם הוציא מותר להשתמש בו כמ"ש"ל, וא"כ נוכל לחלק בו בפשיטות, דדוקא נולד הנר' לעינים, כהוצאת אש מהאבנים וכו' ומזכוכית לטושה, וגם יש בו טירחא ומעשה רב שמחכך בחוזק יד אבן עם אבן וכיוצא עד שמוציא האש, וכן ההיא דזכוכית לטושה, יש בו צער המתנה שעומד וממתין אימתי תוציא הזכוכית השלהבת ותדלק הפתילה, וצער ההמתנה גדול יותר מצער טירחא בידים כידוע לבעל הנסיון, בזה הוא דאסרו רבנן לכתחילה, אבל בנידון דידן אף אם נעלים עין מהאמת ונחשבהו נולד, מ"מ הוי נולד שאינו נראה

לענינים **קסב** ונעשה מהר כלאחר יד, וא"כ ודאי שרי בלי שום ספק.

ולענין מה שנהגו השמשים בבתי כנסיות להביא גוי להדליק בשבת בעוד היום גדול, זה ודאי אסור גמור הוא, ואף שהליץ עליהם המגיה בבאר היטב א"ח סמן יק"ד סקי"ג, היינו דוקא בקצץ, כמ"ש שם בפ"ע"ש. ואפילו בקצץ כבר צווחו עליו ככרוכיא, כמ"ש בשערי תשובה שם ע"ש. וגם אנן מחינן ביד השמשים, ובטלו מנהגם הרע, ועליהם תבא ברכת טוב.

זהו הנר לקוצר דעתי, בעזרת אלהי ישועתי, יהיה תמיד לעזרתי, למען תורתו אשר בה אני שמח ושש.

הצעיר ע"ה יוסף משאש ס"ט

סימן צה

אמירה לגוי ברמז באסור דאורייתא

חכם יקר מאד ונעלה, וכו' וכו', כמה"ר דוד אסוסי ישי"ו, אחר שאילת שלום טו"ב, שיט"ן רהוטי רהוט להשיב למעלת כ"ת על מכתבו הבהיר בכתב ובמכתב, ישר חיליה דמר.

שאל שאל כת"ר, בענין אמירה לגוי בדרך רמז, אם מותרת במלאכה דאורייתא במקום מצוה או לא.

תשובה כתב רבי' הטור בסימן ש"ז וז"ל: בספר המצות התיר לומר לגוי אחר השבת למה לא עשית דבר פלוני בשבת שעברה, ואע"פ שמבין מתוך דבריו שרצונו שיעשנו בשבת הבאה, וכ"כ בעל התרומות, ומסתברא קצת לאסור, עכ"ל, ע"ש. וכתב עליו הב"ח שהעיקר הוא כס' המצוות וכן פסק מרן בש"ע שם ס"ב. ועוד כתב הב"ח שמזה נתפשט המנהג לומר לגוי שיקנח חוטמו והגוי מבין שרצונו שיסיר הפחם שבראש הנר כדי שיהיה מאיר, ע"ש. ואף שיש לחלק בין הא להא דזה בשבת וזה לאחר השבת, מ"מ ס"ל שאין לחלק מאחר שהאמירה ברמז, דלא אסרו אלא אמירה בפירוש, ע"ש. ואף שכתב מור"ם סוף סימן ש"ז וז"ל: כל דבר שאסור

לומר לגוי לעשותו בשבת, אסור לרמוז לו לעשותו ע"ש, מ"מ דעת האחרונים היא כדעת הב"ח, ועשו מעשה כדבריו, כמ"ש הבאר היטב שם ס"ק כ"ד בשם הכנה"ג, ע"ש.

ואך מכל דבריהם נשמע דדוקא באיסורא דרבנן כהסרת הפחם מן הנר, כמ"ש בפ"י הבאר היטב שם בשם היד אהרן, ע"ש, אבל באיסורא דאורייתא ליכא שום הוכחא מדבריהם להתיר, זולת מדברי הב"ח שם שכתב להדיא דאין לאסור אלא אמירה לגוי בפירוש ע"ש. משמע דכל שאינה אלא ברמז לא גזרו בה רבנן, וא"כ מותרת אפילו במלאכה דאורייתא במקום מצוה. וכן השכל יחייב להקל בזה, שהרי בעל העטור מתיר אמירה לגוי במקום מצוה אפי' במלאכה דאורייתא כמ"ש מור"ם בסימן רע"ו ס"ב, ע"ש. ומדברי הר"ן סוף פרק ר"א דמילה משמע שגם בעל ה"ג סובר כן ע"ש, ואף שרוב הפוסקים חולקים עליו, מ"מ כבר נתפשט המנהג בין האשכנזים להקל בזה כמ"ש מור"ם שם, והאידנא נתפשה המנהג בכמה מקומות גם מערי הספרדים להקל בזה במקום מצוה, וא"כ דינו להחמיר רק באמירה בפירוש, אבל ברמז ראוי להקל במקום מצוה, ואין לגזור רמז אטו אמירה, דהאמירה בעצמה היא גזירה שמא יעשה הישראל עצמו, כמ"ש הרמב"ם ז"ל ריש פ"ו מהלכות שבת ע"ש, וגזירה לגזירה לא גזרינן. ושוב מצאתי הדבר מפורש בבית יוסף בסימן ש"ז, שכתב וז"ל: ובסמ"ג וסמ"ק התירו לומר לגוי אחר השבת למה לא עשית דבר פלוני בשבת שעברה, וכו', וכ"כ בהגהות בפ"ו עכ"ל, והנה ההגהות שאמר הם הגהות מיימוניות פ' ששי, שכתבו בציון א', וז"ל: ולא יאמר לעבדו בע"ש למחר תעשה האש, או הלילה תדליק או תכבה הנר, או אם תכבה אחת מהנרות תדליקנה וכל כיוצא בזה, אבל לאחר השבת מותר לומר לעבדו ולשפחתו מדוע לא עשית כך וכך בשבת, ואע"פ שע"כ יעשו כן לשבת הבאה, עכ"ל ע"ש. הרי דנקט עשיית האש והדלקת הנר שהם מלאכות דאורייתא ואפילו הכי התיר בהם אמירה לגוי ברמז אחר השבת וא"כ מדהביא רבינו הב"י דברי ההגהות הנז' ולא העיר עליהם כלום, משמע דהכי ס"ל, ואך מוכרחים לומר דדוקא באופן דאיכא צד מצוה, אבל

יד יוסף

מוליד כלל, דהחשמל כבר היה קיים בחוט הראשון לפני שחברו אליו חוט אחר, וכנ"ל בדברי רבינו. ועיין עוד בדברי רבינו באוצר המכתבים סימן אלף תשעג [במהדורה הנוכחית: מים חיים חלק ב סימן שכו] מעניין זה ביתר פירוט.

קסב. נראה דכוונת רבינו לומר שמוליד שאסרו אותו חכמים היינו דומיא דזכוית לטושה שבו תהליך ההולדה לוקח זמן והוא ניכר, משא"כ הניצוץ המתהווה מחיבור חוטי החשמל שבין רגע היה ובין רגע אבד ואין כאן תהליך הולדה הנראה לעיניים. ומצד הולדת זרם החשמל, אין כאן